
ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ & Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΑΑΡΧΟΥΣ

Κατερίνα Σκουριά
Εθνικό Εστιακό Σημείο της Σύμβασης Άαρχους
ΥΠΕΚΑ, Τμήμα Διεθνών Δραστηριοτήτων &
Θεμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η αρχή της πληροφόρησης, ενημέρωσης και συμμετοχής

Αποτελεί μια από τις αρχές του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος.

Τρεις διαστάσεις:

- Πληροφόρηση μεταξύ των κρατών
 - Πληροφόρηση των συμβαλλομένων κρατών στους διεθνείς οργανισμούς ή στις γραμματείες των περιβαλλοντικών συμφωνιών
 - Πληροφόρηση, ενημέρωση και συμμετοχή των πολιτών
-

Πληροφόρηση μεταξύ των κρατών

- Τα μέλη της διεθνούς κοινότητας έχουν την υποχρέωση να πληροφορούν εγκαίρως για ενέργειες ή περιστατικά στα πλαίσια της δικαιοδοσίας τους, που ενδέχεται να προκαλέσουν περιβαλλοντική βλάβη στο έδαφος, τον εναέριο χώρο, τον υδροφόρο ορίζοντα άλλου κράτους ή κρατών
-

Υποχρέωση Πληροφόρησης των συμβαλλομένων κρατών στους διεθνείς οργανισμούς ή στις γραμματείες των περιβαλλοντικών συμφωνιών

- Οι περισσότεροι διεθνείς οργανισμοί που ασχολούνται με την προστασία του περιβάλλοντος έχουν δημιουργήσει σύστημα συλλογής πληροφοριών και διανομής τους.
-

Πληροφόρηση, ενημέρωση και συμμετοχή των πολιτών

- Διαπιστώνεται η ανάγκη να εξασφαλιστεί η δυνατότητα του συμμετοχής του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με το περιβάλλον. Προαπαιτούμενο:
 - Η ενημέρωση του κοινού περί περιβαλλοντικών ζητημάτων ώστε να είναι σε θέση να συμμετάσχει ενεργά και ουσιαστικά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων
-

Πληροφόρηση, ενημέρωση και συμμετοχή των πολιτών

Προϋπόθεση για την υλοποίηση του δικαιώματος των πολιτών στην πληροφόρηση, ενημέρωση και συμμετοχή:

- Η πρόβλεψη διαδικαστικών κανόνων με υιοθέτηση διατάξεων που καθιερώνουν διαδικαστικά δικαιώματα για τους πολίτες
-

Ο δρόμος για τη Σύμβαση

- Η υπογραφή και θέση σε ισχύ της Σύμβασης Άρχους, αποτελούν προϊόν μακράς επεξεργασίας και διεθνών διαπραγματεύσεων.
 - Προηγήθηκαν πλήθος διεθνών διακηρύξεων και ψηφισμάτων και άλλων διεθνών νομικών πράξεων που διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του υφιστάμενου συμβατικού πλαισίου για την πρόσβαση στην πληροφόρηση, τη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά ζητήματα.
-

Ο δρόμος για τη Σύμβαση

- Σταδιακά αναγνωρίζεται το δικαίωμα στην πληροφορία ως ανθρώπινο δικαίωμα σε διεθνή κείμενα
 - Η Οδηγία 90/313/ΕΟΚ σχετικά με την ελεύθερη πληροφόρηση για θέματα περιβάλλοντος αποτελεί την αφετηρία της αλλαγής στον τρόπο που οι δημόσιες αρχές προσεγγίζουν το ζήτημα της διαφάνειας, θεσπίζοντας μέτρα για την άσκηση του δικαιώματος της πρόσβασης του κοινού στις περιβαλλοντικές πληροφορίες
-

Ο δρόμος για τη Σύμβαση

- Στο τρίτο Συνέδριο των Ευρωπαϊκών Υπουργών Περιβάλλοντος στα πλαίσια της διαδικασίας «Περιβάλλον για την Ευρώπη», (1995, Σόφια) της Οικονομικής Επιτροπής του ΟΗΕ για την Ευρώπη (UNECE), υιοθετήθηκαν οι εξής αρχές (μεταξύ άλλων):
 - Καθιέρωση τεκμηρίου υπέρ της πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση
 - Ευρεία ερμηνεία της έννοιας τη δημόσιας αρχής
 - Πρόβλεψη για τον περιορισμό του κόστους αναπαραγωγής και δυνατότητα επιλογής της μορφής από τον ενδιαφερόμενο
 - Πρόβλεψη εξαιρέσεων από το δικαίωμα πρόσβασης των πολιτών
-

Υπογραφή: 25 Ιουνίου 1998 στο Aarhus της Δανίας

- Με πρωτοβουλία της Οικονομικής Επιτροπής για την Ευρώπη του ΟΗΕ, κατά τη διάρκεια της 4ης Υπουργικής Διάσκεψης της πολυμερούς διαδικασίας «Περιβάλλον για την Ευρώπη»
 - Θέση σε ισχύ: 30 Οκτωβρίου 2001
 - Η Σύμβαση αποτελεί ένα από τα πιο αναλυτικά και νομοτεχνικά επεξεργασμένα διεθνή κείμενα που ρυθμίζουν το δικαίωμα στην ενημέρωση, την πρόσβαση του κοινού στη λήψη αποφάσεων και το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη για θέματα σχετικά με το περιβάλλον.
-

Σύμβαση Άαρχους

- Η Σύμβαση δεν κάνει απλή αναφορά σε κατευθυντήριες γραμμές αλλά αποτελεί το πρώτο δεσμευτικό κείμενο που κατοχυρώνει το δικαίωμα στην πληροφόρηση, τη συμμετοχή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και πρόσβασης στη δικαιοσύνη για θέματα σχετικά με το περιβάλλον.
 - Αν και είναι περιφερειακή σύμβαση, η εμβέλεια της είναι παγκόσμια καθώς σύμφωνα με το άρθρο 19 μπορεί να προσχωρήσει οποιοδήποτε κράτος μέλος του ΟΗΕ μετά την έγκριση της Συνόδου των Μερών.
-

Σύμβαση Άαρχους

Απαριθμεί 46 μέρη, μεταξύ των οποίων και η ΕΕ (η Σύμβαση δημιουργεί ρητά υποχρεώσεις και για τα ίδια τα κοινοτικά όργανα καθώς εκλαμβάνονται ως δημόσιες αρχές από τη Σύμβαση).

Σε Κοινοτικό Επίπεδο , η Σύμβαση, έχει επικυρωθεί εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την Απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου της 17^{ης} Φεβ. 2005.

Η Σύμβαση αναγνωρίζει το σημαντικό ρόλο των ΜΚΟ (άρθρο 2 , παράγ. 5) ως προς την επιβολή της, ενώ συνδέει ρητά την προστασία του Περιβάλλοντος με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα αναγνωρίζοντας υποχρεώσεις των κρατών απέναντι στα άτομα και φιλοδοξώντας τον επαναπροσδιορισμό των σχέσεων Κράτους και Πολιτών.

Η Σύμβαση υπεγράφη από τη χώρα μας στις 25 Ιουνίου 1998 και κυρώθηκε με το Νόμο υπ αριθμ. 3422/12-12-2005(ΦΕΚ Α 303/13-12-2005).

Η Σύμβαση Άαρχους βασίζεται σε τρεις πυλώνες και αποτελείται από 22 Άρθρα και 2 Παραρτήματα.

Σύμβαση Άαρχους

Πρώτος Πυλώνας

- Δικαίωμα στην πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία (ενεργητικό & παθητικό) Αντίστοιχη υποχρέωση των αρχών να παρέχουν εφόσον ζητηθεί αλλά και να συλλέγουν και να διαχέουν την περιβαλλοντική πληροφόρηση
- Πρόβλεψη εξαιρέσεων στενά ερμηνευόμενων

Οδηγία 2003/4/ΕΚ για την Πρόσβαση του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφόρηση. Ενσωμάτωση με ΚΥΑ 11764/653/2006 (ΦΕΚ Β΄327)

Σύμβαση Άαρχους

Δεύτερος Πυλώνας

- Συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων:
 - Επί συγκεκριμένων έργων και δραστηριοτήτων (γνωστοποίηση των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων)
 - Κατά την προετοιμασία περιβαλλοντικών σχεδίων, προγραμμάτων και πολιτικών
 - Κατά την προετοιμασία νόμων και νομικά δεσμευτικών κειμένων (case study)

ΣΤΟΧΟΣ: Λήψη αποφάσεων λιγότερο επιζήμιων για το περιβάλλον λόγω της πληρέστερης και ενδεχομένως εξειδικευμένης γνώσης των πολιτών και ΜΚΟ στα περιβαλλοντικά ζητήματα, ένα βήμα πιο κοντά στην επίτευξη της αιφόρου ανάπτυξης.

Οδηγία 2003/35/ΕΟΚ για τη συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων. Ενσωμάτωση με ΚΥΑ 37111/20121/2003 (ΦΕΚ Β´ 1391)

Σύμβαση Άαρχους

Τρίτος Πυλώνας

- Πρόσβαση στη δικαιοσύνη με την πρόβλεψη διατάξεων που θα επιτρέπουν την προσφυγή στη δικαιοσύνη σε περίπτωση που τα προηγούμενα δυο δικαιώματα καταστρατηγούνται
 - Το επίπεδο δεσμευτικότητας καθίσταται ιδιαίτερα υψηλό καθώς δημιουργείται η «απειλή» της προσφυγής στη δικαιοσύνη σε περίπτωση παραβίασης του δικαιώματος πρόσβασης στην πληροφορία ή τη συμμετοχή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων
 - Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακινεί πρόταση οδηγίας που θα συζητηθεί και κατά το διάστημα της ανάληψης της Προεδρίας της ΕΕ από την Ελλάδα (Α΄ εξάμηνο 2014)
-

Πρωτόκολλο του Κιέβου (PRTR)

- Το Πρωτόκολλο για το Μητρώο Έκλυσης και Μεταφοράς Ρύπων υπογράφηκε στο Κίεβο το 2003 και τέθηκε διεθνώς σε ισχύ στις 8 Οκτωβρίου 2009.
- Είναι το πρώτο νομικά δεσμευτικό κείμενο επί του συγκεκριμένου θέματος με στόχο τη δημιουργία ενός μητρώου για την καταγραφή της δραστηριότητας των πολυεθνικών επιχειρήσεων (εκπομπές στον αέρα και στο νερό, χημικών ουσιών και των ρύπων που παράγονται από τις βιομηχανικές εγκαταστάσεις) ώστε να διευκολύνει την απόδοση ευθυνών σε αυτές και να καταστήσει προσβάσιμες στο κοινό πληροφορίες για την περιβαλλοντική ρύπανση.
- Έχει υπογραφεί από 38 κράτη και έχει επικυρωθεί από 27.
- Η ΕΕ υπέγραψε το πρωτόκολλο το 2003, ενώ στη συνέχεια προέβη και στην έκδοση σχετικού κανονισμού (166/2006), ενσωματώνοντας τις διατάξεις του πρωτοκόλλου στην κοινοτική νομοθεσία και συστήνοντας ένα μητρώο έκλυσης και μεταφοράς ρύπων σε επίπεδο Ε.Ε με τη μορφή βάσης δεδομένων προσπελάσιμης από το κοινό (<http://prtr.ec.europa.eu/>)
- Η χώρα μας έχει υπογράψει το εν λόγω Πρωτόκολλο, ωστόσο δεν το έχει επικυρώσει.

Τροποποιήσεις του άρθρου 6 για τους Γενετικά Τροποποιημένους Οργανισμούς

- Στις 27 Μαΐου 2005 (2η Συνάντηση των Μερών) υιοθετήθηκαν τροποποιήσεις στη Σύμβαση σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού σε αποφάσεις για τη σκόπιμη απελευθέρωση στο περιβάλλον και τη διάθεση στην αγορά Γενετικώς Τροποποιημένων Οργανισμών
 - Δεν έχουν τεθεί ακόμα σε ισχύ
 - Η Ελλάδα δεν έχει κυρώσει
 - Σε ευρωπαϊκό επίπεδο: Οδηγία 2001/18/ΕΚ, ενσωματώθηκε σε εθνικό δίκαιο με ΚΥΑ 38639/2005 (Β' 1334)
-

Το δικαίωμα στο περιβάλλον στο εθνικό δίκαιο

- Στο άρθρο 24 του Συντάγματος της Ελλάδας, κατοχυρώνεται το μικτό δικαίωμα (ατομικό, κοινωνικό και πολιτικό) του καθενός στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και ταυτόχρονα θεσπίζεται η υποχρέωση του κράτους για την προστασία του και τη λήψη προληπτικών ή κατασταλτικών μέτρων στο πλαίσιο της αρχής της βιωσιμότητας. Μέσω της συνταγματικής αυτής διάταξης ενσωματώνεται στο εθνικό δίκαιο μια από τις σημαντικότερες αρχές του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος, η αρχή της πρόληψης (the Preventive Principle) η οποία αφορά την υποχρέωση για τη λήψη μέτρων προκειμένου να αποφευχθούν επιστημονικά επιβεβαιωμένοι κίνδυνοι βλαβών.
-

Το δικαίωμα στο περιβάλλον στο εθνικό δικαίο

- Ποινικός Κώδικας (ΠΚ) της χώρας χαρακτηρίζονται ως ειδικότερα πταίσματα, μεταξύ άλλων, η παράβαση διατάξεων για τους αιγιαλούς (άρθρο 421 ΠΚ), η παράβαση των διατάξεων για την καθαριότητα (άρθρο 427 ΠΚ), η πρόκληση ρύπανσης (άρθρο 428 ΠΚ), η παραβίαση των διατάξεων για την πρόληψη των πλημμύρων (άρθρο 430 ΠΚ) κ.λπ.
 - Επίσης, και ο Αστικός Κώδικας (ΑΚ) παρέχει ένα επαρκές πλαίσιο προστασίας των πολιτών σε σχέση με θέματα παραβιάσεων εις βάρος του περιβάλλοντος ενώ παράλληλα μέσω των διατάξεων προστασίας της προσωπικότητας (Αρ. 57, 59 ΑΚ), της κυριότητας κ.τ.λ. έμμεσα επιτυγχάνεται και η προστασία του περιβάλλοντος.
 - Νόμος 1650/1986 «Για την Προστασία του Περιβάλλοντος». Σύμφωνα με το άρθρο 1, βασικό σκοπό του Νόμου αποτελεί η δημιουργία ενός θεμελιώδους σημασίας ρυθμιστικού και κανονιστικού πλαισίου προστασίας του περιβάλλοντος, προκειμένου να μπορεί ο άνθρωπος να ζει σε ένα υψηλής ποιότητας περιβάλλον, μέσα στο οποίο να προστατεύεται η υγεία του και να ευνοείται η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Επισημαίνεται ότι ο νόμος, την εποχή που ψηφίστηκε, θεωρήθηκε ένα από τα πιο καινοτόμα νομοθετήματα στην Ευρώπη, καθώς παρείχε το βασικό πλαίσιο προστασίας του περιβάλλοντος, πάνω στο οποίο στηρίζονται ειδικότεροι μεταγενέστεροι νόμοι, διατάγματα και ΚΥΑ.
 - Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας (Ν. 2690/1999) προβλέπει την πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα χωρίς την επίκληση έννομου συμφέροντος
-

Περίπτωση εφαρμογής της συμμετοχής του κοινού στη λήψη αποφάσεων

- Το σχέδιο νόμου για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας ετέθη σε δημόσια διαβούλευση στην ιστοσελίδα του www.OpenGov.gr που άρχισε να λειτουργεί το 2009.
 - Δέχτηκε συνολικά 305 σχόλια που αξιολογήθηκαν από ειδική ομάδα νομικών και ειδικών επιστημόνων και συντάχθηκε σχετική έκθεση
 - Σε μεγάλο βαθμό ενσωματώθηκαν στο τελικό κείμενο του νόμου που ψηφίστηκε τελικά στο Κοινοβούλιο (Ν. 3937/2011, ΦΕΚ Α΄60)
-

Ενσωμάτωση σχολίων

- Άρθρο 2: βελτιώθηκαν οι ορισμοί ώστε να είναι συμβατοί με τη διεθνή ορολογία και κατανοητοί από τους πολίτες
 - Άρθρο 3- 8: περί προστατευόμενων περιοχών, συμπεριλήφθηκαν στα περιφερειακά πάρκα οι περιοχές οικοανάπτυξης (ζώνες με οικιστικές και άλλες ήπιες δραστηριότητες)
 - Άρθρο 9: περί προστασίας και διαχείρισης των περιοχών, απαλείφθηκε διάταξη σχετικά με τη μη δημιουργία Περιοχών Τουριστικής Ανάπτυξης
 - Άρθρο 10: περιλήφθηκαν σημαντικά είδη χλωρίδας και πανίδας,
 - Άρθρο 11: περί προστασίας της ενδημικής βιοποικιλότητας: έχουν συμπεριληφθεί και οι γενετικοί πόροι για τη διατροφή και τη γεωργία
 - Άρθρο 14: προστέθηκε νέο άρθρο για την περιβαλλοντική βιοασφάλεια
 - Άρθρο 20: περί των άμεσων μέτρων που λαμβάνονται σε περιπτώσεις υποβάθμισης της βιοποικιλότητας, εκτός από τις φυσικές παραμέτρους λαμβάνονται υπόψη και οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες
-

Επίλογος 1

- Το δικαίωμα στην πληροφόρηση για τα ζητήματα περιβάλλοντος αποτελεί προϋπόθεση για την ικανοποίηση του παγκόσμιου πλέον αιτήματος για προστασία του περιβάλλοντος και του δικαιώματος των επερχόμενων γενεών να το απολαμβάνουν
-

Επίλογος 2

- Η σχέση μεταξύ των ανθρώπινων δικαιωμάτων και περιβάλλοντος διαφάνηκε προς τα τέλη της δεκαετίας 1960 από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ.
- Το 1972 στη Διάσκεψη των ΗΕ για το ανθρώπινο περιβάλλον αναφέρεται στο προοίμιο:

«Και οι δυο πτυχές του περιβάλλοντος το φυσικό και το ανθρωπογενές είναι απαραίτητο για την ευημερία και την απόλαυση βασικών ανθρώπινων δικαιωμάτων, ακόμη και το δικαίωμα στη ίδια τη ζωή»

-
- Ευχαριστίες για ευγενική παραχώρηση μέρους του υλικού στη συνάδελφο και Αναπληρωματικό Εθνικό Εστιακό Σημείο της Σύμβασης Κα Εβελίνα Σταμούλη

 - Σας ευχαριστώ πολύ!
-